

Durmuş Hocaođlu

DEVLET ve MEŞRÛİYET, KUT ve TÖRE

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 20., 02.06.2000-08.06.2000., s.11

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 19

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Devlet ve Meşrûiyet, Kut ve Töre”., *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 20., 02.06.2000-08.06.2000., s.11

Her milletinki gibi Türklerin coğrafyaları da onların bütün siyâsî tarihleri üzerinde son derece belirgin bir tesirde bulunmuş ve onları dâimâ, çok kuvvetli siyâsî organizasyonlar teşkil etmek husûsunda adetâ icbâr etmiştir. Şöyle de diyebiliriz: Cođrafya, Türk’ü her zaman için “kuvvetli” olmak mecbûriyetinde bırakmıştır. Türk’ün ‘kuvvetli olmamak’ gibi bir terciî hakkı olmamıştır ve dahi olamaz. Zira, Türk, dâima, çok mühim, çok kritik, çok stratejik, çok zor ve zorlu coğrafyalarda bulunmuştur ve bulunmaktadır; bu coğrafyalarda ancak ve yalnız “güç” ile ayakta durulabilmektedir. Bu, dün böyle olduğu gibi bugün dahi böyledir.

Türk’ün siyâsî coğrafyasını ana hatlarıyla ve kalın çizgilerle tesbît edecek olursak, öncelikle, herbirisi de çok önemli ve ortak özellikleri, *çok kritik sâhalar olmak* olan şu bölgeleri görürüz: İç-Asya, İran Platosu, Anadolu, Doğu Avrupa.

Biz burada sâdece Türklüğün doğduğu yer, ana vatanı olan İç-Asya’dan bahsedeceğiz.

İç-Asya; Türk’ün rahm-ı mâderi olan, tek başına Avrupa kıt’asının nerdeyse tamâmının iki mislini mütecâviz bir mesâha-yı sathiyeye mâlik bu vâsî coğrafya, aynı zamanda, içindeki halkları ve milletleri boğacak derin bir kuyu gibidir. Bu muazzam havza, aşırı genişliği, sert iklimi, denizlere kapalılığı, büyük ticâret yollarına uzak konumu ile medeniyet tesisine ve ayakta kalmaya pek fazla elverişli lâtif bir ortam sunmakta değildir. Kuzeyinde buzdan stepler, güneyinde ise hayâtın menbâi olan denizlere ve ticâret seyrü sefer güzergâhlarına vâsıl olmak için önündeki yollarını kesen Çin ve İran gibi kuvvetli siyâsî teşkilâtlar var.

Türkler, boğulmamak için, Tarih ve Talih tarafından mahkûm edildikleri bu coğrafyayı aşmalı ve bunun için de “güç” (erk) sâhibi olmalı idiler. Tek başına bu faktör dahi Türkler’in niçin bu kadar hareketli, niçin bu kadar “göçegen”, niçin bu kadar “fütûhatçı” olduklarını izâha kifâyet eder: Türk, şâyet “oturak” olmuş olsaydı, çökerdi: Bilge Kağan’dan altı asır kadar sonra yaşamış olan Osman Han Gaazî’nin oğullarına şu çok ilginç vasiyetine dikkat edilmelidir:

“Olmasun ki **oturak** olasız; **Beylik** [yâni, **İktidar**-D.H.], Türkmenlik ve yörüklük edenlere [yâni, hareketli olanlara-D.H.] kalur.”

Bu sebeptendir ki, Türkler, bütün tarihleri boyunca hep *hareket* hâlinde olmak mecbûriyetinde kalmışlardır; Türk, bir ‘bisiklet’ gibidir: Hareket etmediği takdirde devrilir. [Bugün dahi öyle değil miyiz? Bizim kadar oradan oraya göçen kim var?] Her milletin bidâyetinden beri muayyen bir yeri vardır; Fransızlar’ın, Çinliler’in, İngilizler’in, ...ilh. yerleri sâbit ve müstakarrdır; yalnız Türk hâriç! O, bir istisnâdır.

Bunun içindir ki, Türk tarihi, sürekli hareket hâlinde bulunan bir fay hattına da müşâbih addedilebilir: Türk, durmadan hareket eder ve hareket ettikçe de Kürre-i Arz’da sarsıntılar yaratır.

Lâkin, bu hareketin, bu cevval akışın önünün zorlu rakîpler, büyük siyâsî güçler tarafından kesilmiş olması, Türk’ü başka birşeye daha zorlamıştır: **Fetih**.

Fetih, asıl îtibâriyle, bu tarihî zorlama netîcesinde, Türk’ün, önünde duran ve anahtarı başkalarının elinde bulunan “hâcet kapıları”nı zorla açması; güzellikle verilmeyen anahtarların, pazu gücü ile işbu ‘başkaları’ nın elinden alınması, koparılmasıdır.

Türk bunu yapmalıydı; zira, Hayat bir mücâdeledir, Siyâset bir savaş türüdür ve milletler arası siyâsette merhamet diye birşey yoktur; “milletler arası dostluk”, ancak safdillerin, inbesillerin inanabileceği kadar sathî ve ucuz bir yalandır; her barış, yeni bir savaş için verilen bir aradan ibârettir ve aslında, **Barış** da **Savaş**’ın başka türüdür. İmdi; Türk ya fetih yapacaktı, ya da başkaları tarafından işgal edilecek ve sömürgeleştirilecekti. Çünkü, O’nun hüküm sürdüğü bütün coğrafyalar, ama hassaten ve bâhusus Orta-Asya, bütün merhametsiz iklimine, haşîn coğrafyasına rağmen, başkaları tarafından da arzu edilmiştir ve dahi el-yevm edilmektedir; hattâ, fethedilmek, yâni vatan kılınmaktan ziyâde, işgal edilerek kolonileştirilmek; yâni vâridâtı emilmek için; bu keyfiyet, Tarih boyunca böyle olduğu gibi günümüzde de böyledir: Makedonya’lı İskender’den günümüze dek; Batı Türkistan’ın Ruslar, Doğu Türkistan’ın Çin tarafından işgal edilerek kolonileştirilmesi bu tezin en bedihî belgesidir.

İmdi; şu halde, Türk, “**güçlü olmak**” mecbûriyetindedir. Güçlü olmak, Türk için, muhtelif tercihler arasından hür irâde ile seçilebilecek herhangi bir tercih değildir; tek ve biricik ve mecbûrî tercihtir: Türk ya güçlü olur, ya da yok olur! Mesele bundan ibârettir.

Bu ise karşımıza “**Devlet**” problemini getirmektedir: Türk, mutlaka ve behemehal “Devlet” sâhibi olmalıdır; O, devletsiz yaşayamaz, Devlet’e âcilen ihtiyâcı vardır; hem de — meselâ Platon’un 2100 özgür yurttaştan oluşan mevhum ‘sitesi’ gibi— “regional” değil “territorial”, çok geniş, çok ‘sahici’, çok ciddî, çok güçlü, çok gerçek devletlere; yoksa, ya İç-Asya’nın uçsuz bucaksız bozkırlarında iptidâ ve geri, anakronik bir hayata rızâ göstermek ya da sömürgeleştirilmeye boyun eğmek mecbûriyetinde kalacaktır. Her ikisinin de sonu izmihlâldir.

Fakat, Devlet olabilmek için de iki şeye ihtiyaç vardır: **Fizikî Güç** ve **Meşrûiyet**.

Bu ikisinin kopmaz birliği, “**herhangi bir güç sâhibi olmak**” ile “**Devlet olmak**” arasındaki farkı belirler. Nitekim, şöyle de diyebiliriz, Devlet, bir toplumu total olarak sevk ve idâre etmek için meşrûiyeti olan bir fizikî güçtür.

Burada anahtar kelime, “**meşrûiyet**”tir.

Meşrûiyet, Güç’ün “güç” olduğunun değil, “yönetmeye hakkı olduğunun” ifâdesidir. Meşrûiyet, bir “hak, hakkaniyet” ifâdesidir.

İmdi, Meşrûiyet, bizzat Güç’ün kendisinden gelemez; yâni, Güç, bizatihî Güç olarak, kendi-kendisini meşrûlaştırılmaz. Vâkıa, “**Kılıç Hakkı**” olarak anılan prensip bir bakıma,

Güç'ün (Erk) kendi-kendisini meşrûlaştıracağını ifâde eder gibi görünmektedir, ama böyle bir algılayış, yetersiz ve yüzeysel bir yaklaşımdır. Kılıç Hakkı, olsa-olsa sâdece iktidârın *ele geçirilebilmesi* ile alâkalı bir prensiptir, *elde tutulması* ile ilgili değil. Halbuki iktidârı ele geçirmek kadar ve hattâ belki daha da mühimi, onu elde tutabilmektir. İmdi; iktidârı elde tutma konusunda aslolan, iktidar sâhibi olan gücün, kendisini, yönettiği kitleler nezdinde ibrâ ettirmesi, mâşerî vicdanda, “*kendisini sâdece yönetmeye muktedir olan güç değil, yönetmeye hakkı olan güç*” olarak kabul ve tasdik ettirmesidir. İşte, ‘meşrûiyet’, budur.

Bu ibrâ ameliyesi yoksa, iktidar bir “gasb”a, bir “zulüm”e dönüşür; tam ve ekmel mânâsıyla “Devlet” sıfatını taşımaya müstahak olmayan o güç, yönettikleri ile ittisal etmesini temin edecek olan meşrûiyet kanalları tıkalı olduğu için, sürekli olarak kendisini kendi tebaası / veya milletinden oluşmuş bir düşmanlık halkası ile çevrili hissedecek ve kendisini bu düşmana karşı dâimî olarak teyakkuz hâli üzere bulunmak mecbûriyetinde hissedecektir.

İşbu “ibrâ” ya da “meşrûlaştırma”, birçok şekilde sağlanabilmektedir ki bu birçok şekilden birisi de, eski Türk toplumlarında ve devlet teşkilâtlanmasında görülen muhtelif değişmelere mârûz kalsa da ve günümüze dahi bir “kod” olarak uzanan “Kut” ve “Töre”dir.

Kut ve Töre, Devlet Erki ile Millet, idâreciler ile tebaa arasında, bir tür “**kontrat zemîni**” görevi görmektedir: Tebaa, ancak Kut sâhibi olan ve Töre’ye boyun eğen iktidarları meşrû addeder ve ona bîat ve itâat eder.

Yönetici Güç, Tebaa tarafından seçilmez; fakat yönetilenler ile yönetenler arasında, deklare edilmemiş bir tür **mutabakat** bulunmaktadır; bunu temin eden şey, Kut ve Töre’dir.

İmdi: Türk toplumunda, “**ulu’l-emre itâat**” prensibi vardır; fakat bunun için de “ulu’l-emr” (İktidar Sâhibi) de meşrû olmalıdır; değilse o bir “**zorba**” olur ve dahi **Zorba**’ya itâat değil, isyan edilir.

Ulu’l-emr, yâni Hükümdar, soy olarak Tanrı tarafından belirlenir; buna “**Kut**” tâbir edilir. Kut, Tanrı tarafından Hükümdar’a ihsan edilen yönetme yetkisi, daha doğrusu görevi, ya da yüküdür.

Devlet Başkanı, Hükümdar, bir ailedeki “baba” gibidir; bütün tebaa bir ailedir ve reisi de Hükümdar’dır. **Râsonyi’nin** ifâdesiyle, “*bir ailede baba ne durumda ise, hükümdar da göçebe devlet teşkilatında aynı durumdadır*”. Bunun içindir ki, bir Türk mucizesi olan Bozkır (Step) İmparatorluğu’nda Devlet Başkanlığı makamına karşı beslenen bu tâzîm, o makamı elinde tutan şahsa beşer-üstü bir mevki bahşetmiş; Devlet reisinin “*ancak ilâhî menşeli olabileceği*” fikri, *beyne’l-Etrâk*, yaygın bir şekilde şâyân-ı kabul addedilmiştir. Lâkin, burada bahse mevzû edilen ‘tâzîm’i, şahıslara değil de makama müteveccih olarak algılamak gerektir.

Devlet Başkanı’nın ancak ilâhî menşeli olabileceği, ancak bu şekilde meşrûiyet sâhibi olabileceği fikri, Türk toplumunun siyâset anlayışında, İktidâr’ın *zor ile ele geçirilmesi* sûretiyle değil de ancak *Tanrı Teâlâ tarafından ihsan kılınması* hâlinde meşrûiyet kazanacağı düşüncesinin bir tezahürüdür. Yâni “Türk Millî vicdânı”, esas olarak Güç’ü, meşrûiyet dayanağından mahrum olduğu takdirde sırf Güç olduğu için meşrû ve makbûl addetmemiş; onu basbayağı kaba kuvvet telâkki ederek reddetmiş; Güç’ün ancak Güç dışında ve fevkinde, müteal bir mercî tarafından takdis edilmesi hâlinde meşrû olabileceğini kabul etmiştir; bu da, Türk Milleti’nin millî vicdânındaki “hürriyet”, “hak”, “meşrûiyet” “kaba kuvvete boyun eğmeme” gibi yüksek hasletlerinin siyâsî bir tezâhürü olarak kabul edilmelidir.

İşte, bu sebeple, yâni İktidâr’ın ancak Tanrı tarafından verilmiş olması hâlinde makbûl ve meşrû, bîat edilebilir, kabûle mazhar olabileceği fikri ile, siyâsî yönetimin ibrâ edilmesi kaabil olabilmektedir. Bunun içindir ki, meşrû siyâsî iktidar aynı zamanda bir “**kut**”tur ve Tanrının **Kut** ile donattığı tek şahsiyet de Hükümdar’dır.

Türk Devlet Başkanları'nın bu misyonu, Bilge Kağan Kitabesi'nde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Tanrı buyurduğu için, ben çalışıp kazandığım için Türk halkı da öylece kazanmış oldu şüphesiz. Ben erkek kardeşimle beraber bu kadar önderlik edip çalışmasa ve muvaffak olmasa idim, Türk halkı ölecek idi, yok olacak idi.”

Nitekim, Müslümanlık öncesinde olduğu gibi sonrasında da hemen bütün Türk hânedanları meşrûiyet senedi olarak soy kütüklerinin kökenlerini — gerçekte ilgili olsun ya da olmasın — bütün Türklerin “ata”sı addedilen Oğuz Han’a istinâd ettirmek mecbûriyetinde kalmışlardır; Kut, Türkler’in atası Oğuz Kağan’a verilmiş olduğu için, şeceresi ona istinâd etmeyen bir hânedânın kamu vicdânında ibrâ edilmesi mümkün olmayacaktır. Ol sebebe binâen, “Oğuzdan olmayana bîat edilmez” süturu asırlar boyunca yaygın bir şekilde kabûle mazhâr olmuştur. Çünkü Oğuz Han’ın oğullarının anası, Oğuz Han’a “gökden” bir hediye olarak Tanrı tarafından lûtfedilmiştir ki bu îtikaad, Türk devlet başkanlarının semavî ve ilâhî kökenlilik iddialarının temellerindedir. Bu sebebe binâen onlar “**Kut Sahibi**” olup tebaaları üzerindeki otoriteleri de buradan kaynaklanmaktadır. Türk Devlet Başkanlarının bu konumları *Bilge Kağan Kitâbesi*'nde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Türk Tanrısı ve kutsal Yer ve Su şöyle yapmışlar şüphesiz ki: Türk halkı yok olmasın diye, halk olsun diye babam İleriş Kağan’ı ve annem İlbilge Hatun’u göğün tepesinde tutup daha yukarı kaldırdılar şüphesiz.”

/.....

“Türk halkının adı sanı yok olmasın diye babam Kağanı, annem Hatunu yücelten Tanrı, onlara devlet veren Tanrı, Türk halkının adı sanı yok olmasın diye, beni o Tanrı kağan olarak tahta oturttu.”

Bahaeddin Ögel, “Türklerde Devlet Anlayışı” isimli eserinin birinci bölümünde Türklerdeki Üiversal Devlet anlayışının tarihî/mitolojik kökenini şöyle anlatır:

“Oğuz destanına göre, kağanın birinci karısı gökten inmiş ve ondan Gün, Ay ve Yıldız Hanlar doğmuşlardı. İkinci hatunu da ağaç kovuğundan, yani yerin sonsuzluklarından gelmiş ve ondan da Gök, Dağ ve Deniz Hanlar doğmuşlardı. Bu altı oğuldan da, 24 Oğuz boyu türemişlerdi. Böylece Oğuzlar, soy ve güçlerini yerin ve göğün büyük varlıklarından almış oluyorlardı. Dünyanın hiçbir mitolojisinde böyle muhteşem bir tablo ile, millet ve devlet anlayışı yoktur. Gök-Türk yazıtlarında da, ‘gök ile yer yaratıldığında, ikisi arasında insanoğlu yaratılmış ve insanoğlunun üzerine de Türk hakanları, kağan olarak oturmuşlardı’ denmektedir.”

Bu ilâhî kökenlilik inancı dolayısıyla ki, Mete Han (Oğuz Kağan)’ın adı “Tanrı kut’u Tanhu”dur.

Osman Turan da bu mevzûda, “*Bilge Kağan; ‘Tanrı irade ettiği için tahta oturdum; dört yandaki milletleri nizama soktum’ derken dindarlığını ve hakimiyetin semavî (:ilâhî-D.H.) menşeyini belirtiyordu*” derken aynı şeyi kastetmektedir.

Hânedân mensuplarının *ilâhî menşe*’ iddiası İslâmiyet ile birlikte bütün hukukî geçerliliğini kaybetmiş ve onlar da *de jura* olarak sıradan, herhangi insan kategorisine girmişlerdir; fakat *de facto* olarak bu îtikaad muhtelif şekillerde yaşamaya devam etmiştir. Söz gelimi, Osmanlı Hânedânı’nın erkek evlâtları öldürülürken, mukaddes kanlarının akıtılmaması için — ve Türkler’de hükümlanlık âlâmeti olan ‘yay kirişi’ ile — boğularak katledilmeleri buna küçük bir misaldir.

İmdi burada iki şeye dikkat edilmesi gerekmektedir:

1: Her ne kadar “Tanrıdan olmuş ve Tanrı gibi” diye itikaad edilse de, eski Türk devlet başkanları, sözünü ettiğimiz işbu müteal konumlarından dolayı, meselâ kadîm Mısır’da “yaşayan tanrı” olarak itikaad edilen Firavunlar ile aynı kategoriye sokulmamalıdır; onlar, Firavunlar gibi, birer “tanrı-kral” değildirler.

2: Her ne kadar “Tanrı tarafından kut verilmiş”, “**kut sahibi**” (kutsanmış, takdis edilmiş, mukaddes), “Tanrı’dan olma, Tanrı’ya benzer” addedilse de, hükümdarın iktidârının meşrûiyeti sâdece Kut ile başlayıp Kut ile bitmekte değildir. İktidarda meşrûiyetin devamı, iki şeye bağlıdır: **Millete hizmet ve Töre’ye sadâkat**.

Hükümdar’ın dahi fevkinde, onu dahi kuşatan, onu dahi bağlayan; kendisine aykırı davrandığı takdirde bütün Türkler’in hükümdârının meşrûiyetini elinden alabilecek bir güce sâhip bulunan şey, Töre’dir.

Töre, hükümdarın birçok ülkede ve kültürde örneğine çokça rastlanan bir “**tanrı-kral**” ve/ya kaanonun vaz eden ve herkesi o kaanonlara karşı boyun eğdiren ve fakat kendisi hiçbir kaanuna tâbî olmayan hâlis bir “**tiran**”, bir “**despot**”, bir “**monark**” olmasına esaslı sûrette bir engel teşkil etmektedir.

Hâsılı, İktidâr’ı **Kut** verir; ama devam ettiremez; onu devam ettirecek olan, **Töre**’dir.

/....

Haftaya görüşelim....

